



**ЗАТВЕРДЖУЮ**

В. О. ректора Одеського  
національного університету  
імені І. Мечникова

В. О. Іваниця  
02 2021 р.

## **ВИСНОВОК**

### **про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації**

на тему «Чинники політичної трансформації країн Південного Кавказу»,  
здобувача наукового ступеня доктора філософії  
Пашаєвої Ксенії Фаїківни  
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»  
за спеціальністю 052 «Політологія»

Попередня експертиза дисертації Пашаєвої Ксенії Фаїківни відбулась на фаховому семінарі який був проведений на кафедрі міжнародних відносин факультету міжнародних відносин, політології та соціології «12» лютого 2021 року.

**Актуальність теми** дослідження. Дисертація Пашаєвої К. Ф. вивчає чинники політичної трансформації країн регіону Південний Кавказ, до складу якого входять посткомуністичні держави – Азербайджан, Грузія та Вірменія. Дослідження південно-кавказької політичної трансформації є важливим для розуміння особливостей сучасного демократичного транзиту та системи міжнародних відносин. Це пов'язано з такими чинниками, як невизначеність політичної траєкторії розвитку країн Південного Кавказу; викликами безпеці на пострадянському просторі та країнам ЄС, які генерує цей регіон; та те, що процес політичних перетворень у цих країнах ставив під питання універсальність ліберально-демократичної моделі державного будівництва. Вказана наукова проблема є маловивченою в Україні, й праці, які досліджують південно-кавказьку політичну трансформацію, майже відсутні. Отже, існує нагальна потреба узагальнити сучасний стан дослідження проблеми чинників політичної трансформації країн РПК. Наукове дослідження зазначеної теми дає змогу виявити основні чинники, а також загальні та відмінні риси політичної трансформації країн РПК. Авторська гіпотеза Пашаєвої К. Ф. полягає у тому, що наукове вивчення південно-кавказької політичної трансформації пов'язане з дослідженням впливу на регіон позасистемних акторів міжнародних відносин, таким чином поєднуючи у науковому інструментарії здобутки політології та теорії міжнародних відносин.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, під науковим керівництвом доктора політичних наук, професора Брусиловської Ольги Іллівни.

Дослідження проводилось в межах наукової теми кафедри «Глобальні, регіональні та локальні чинники формування сучасної системи міжнародних відносин» (Державний реєстраційний номер 0119U000500).

Мета дисертаційного дослідження полягала у виявленні ролі внутрішніх та зовнішніх чинників на процес політичної трансформації країн Південного Кавказу.

Автор сформулював актуальні, логічні завдання, які відповідають поставленій меті: визначення теоретичних підходів до вивчення чинників політичної трансформації РПК; аналіз стану політичної думки щодо дослідження чинників політичної трансформації країн Південного Кавказу; аналіз динаміки формування внутрішніх (економічних, політичних та ідеологічних) чинників трансформації Азербайджану, Вірменії та Грузії; дослідження еволюції ролі основних акторів сучасних міжнародних відносин – ЄС, США та Російської Федерації – у політичній трансформації країн Південного Кавказу; характеристика спільних та особливих рис сучасної трансформаційної моделі РПК; надання прогностичної оцінки розвитку політичної трансформації Азербайджану, Вірменії та Грузії на середньострокову перспективу.

В результаті обговорення дисертації на семінарі визначені найбільш актуальні результати дисертаційного дослідження: на основі концепції неосултанізму та концепції імітаційної/фасадної демократії здійснено цілісний розгляд політичної трансформації південно-кавказьких країн та визначено їхні основні проблеми та досягнення на шляху демократичного транзиту; доведено зворотний зв'язок процесів політичної трансформації Південного Кавказу і глобальних процесів сучасної системи міжнародних відносин; продемонстровано залежність успіхів демократичного транзиту від історично обумовлених культурних особливостей південно-кавказьких суспільств; визначено сукупність основних внутрішніх та зовнішніх факторів, що призвели до гальмування процесу політичної трансформації у країнах Південного Кавказу; запропоновано комплексний підхід до проблеми політичної трансформації регіону Південного Кавказу, що дозволяє проводити порівняльний аналіз з іншими перехідними країнами.

Набули подальшого розвитку: дослідження особливостей державного будівництва у перехідних країнах за ліберально-демократичним зразком; характеристика відносин між країнами Південного Кавказу та ЄС, а також еволюції політики Євросоюзу щодо РПК від Європейської політики сусідства до Східного партнерства; виокремлення основних складових російського впливу на політичну трансформацію регіону Південного Кавказу; вивчення південно-кавказького напрямку зовнішньої політики США.

Уточнено: дефініції «трансформація», «Регіон Південний Кавказ», «концепція», «стратегія» на основі дослідження праць сучасних українських та зарубіжних науковців; значення політичних цінностей як одного з індикаторів впливу глобальних акторів на регіональну систему Південного Кавказу.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення. Дисертація містить самостійний науковий аналіз емпіричного та теоретичного матеріалу, автор наводить практичні результати, які мають істотне значення для політичної науки та міжнародних відносин.

Одержані результати є достовірними та об'єктивними. Дисертаційне дослідження Пашасвої К. Ф. було перевірено автоматизованим сервісом Unicheck, й отримано наступні результати: оригінальність – 95, 91%, схожість – 4, 09%. Перевірка на плагіат, підтверджує висновок рецензентів щодо самостійності досліджень та висновків здобувача. Всі використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження. Результати та висновки автора дослідження можливо використати у науково-дослідницькій сфері, оскільки здобутки авторки залишають простір для подальшої наукової розробки.

Також, висновки та рекомендації здобувачки можуть бути застосовані зовнішньополітичними органами та відомствами України при розробці стратегії двосторонніх відносин із країнами Південного Кавказу, Росією, ЄС та США, так й внутрішньополітичними державними інститутами при розробці програм реформування.

Окремі положення дисертаційного дослідження були впроваджені кафедрою міжнародних відносин Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у навчальний процес при викладанні курсів «Системна трансформація посткомуністичних країн Європи та Азії», «Зовнішньополітична системологія Чорноморського регіону», «Зовнішня політика США», «ЄС в системі міжнародної безпеки XXI ст.», «Росія у глобальній та регіональній політиці», «Теорія взаємодії держав».

Апробацію наукових результатів було здійснено шляхом участі авторки у роботі загальноукраїнських та міжнародних наукових та науково-практичних конференцій та стажуванні, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритети сучасних суспільних наук в трансформаційних умовах» (Львів, 2018), стажування у Центрі досліджень проблем миру (Трьомсе, 2018), Одинадцята щорічна конференція Ради нордичного інституту досліджень Азії «Азія у русі» (Трьомсе, 2018), Третя щорічна конвенція Асоціації європейських досліджень Кавказу «Досвід регіоналізму у Чорноморському та Кавказькому регіонах: дифузія норм, законодавче зближення та спірні питання» (Одеса, 2019), Міжнародний симпозиум сусідства «Звертаючись до викликів в Європі та по її сусідству» (Одеса, 2019), XVII міжнародна конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна – 2019» (Київ, 2019), Наукова конференція професорсько-викладацького складу кафедри міжнародних відносин ФМВПС Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (Одеса, 2019), Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрями наукових досліджень: філософський, політологічний та культурологічний аспекти» (Київ, 2020).

**Перелік наукових публікацій Пашасвої К.Ф. за темою дисертації.** За результатами досліджень опубліковано 11 наукових праць, у тому числі 8 статей у наукових фахових виданнях, з них 2 статей у періодичних наукових виданнях інших держав. Матеріали дисертації також представлені в опублікованих тезах доповідей в збірниках матеріалів конференцій.

***Статті у наукових фахових виданнях України:***

1. Pashaieva K. F. Sultanism and Semi-Authoritarianism in Post-Soviet Azerbaijan. *Odesa National University Herald. Sociology and Politics*. 2018. № 2. – P. 105–114.

2. Пашаєва К. Ф. Внутрішньополітична трансформація Грузії на початку ХХІ століття. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. № 21. С. 139–147.

3. Пашаєва К. Ф. Теоретичні засади дослідження внутрішньополітичної трансформації Вірменії. *Актуальні проблеми політики*. 2019. № 63. С. 82–98.

4. Pashaieva K. Energy Resources of the South Caucasus Region: the Political and Security Dimensions. *Politicus*. 2019. № 5. P. 54 – 58.

5. Пашаєва К. Ф. Грузія в політиці Сполучених Штатів Америки щодо Південного Кавказу в постбіполярний період. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут. Політологія. Соціологія. Право»*. 2019. № 4. С. 84–88.

6. Пашаєва К. Ф. Азербайджан у південно-кавказькій політиці Російської Федерації. *Міжнародні відносини Серія «Політичні науки»*. – 2019. URL: [http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol\\_n/article/view/3890](http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3890).

**Статті в іноземних виданнях, що входять до ОЕСР, ЄС:**

7. Пашаєва К. Ф. Економічний фактор політичної трансформації країн Південного Кавказу. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Svazek 7. 5 vydání. S. 26–32

8. Pashaieva K. Azerbaijan and the Security Complex of the South Caucasus. *Reality of Politics. Estimates – Comments – Forecasts*. 2020. P. 13–29.

**Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:**

9. Пашаєва К. Ф. Політичні трансформації Республіки Вірменія на початку ХХІ століття. *Пріоритети сучасних суспільних наук в трансформаційних умовах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23–24 листопада 2018 року)*. Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2018. С. 96–99.

10. Пашаєва К. Ф. Політична трансформація незалежного Азербайджану. *Збірник НТС історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка «Шевченківська весна - 2019»*. 2019. С. 249 – 252.

11. Пашаєва К. Ф. Відносини Російської Федерації та Республіки Вірменія у постбіполярний період. *Пріоритетні напрями наукових досліджень: філософський, політологічний та культурологічний аспекти: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 лютого 2020 року)*. – Херсон: «Гельветика», 2020. С. 82–86.

Дисертаційна робота Пашаєвої Ксенії Фаїківни є самостійним та інноваційним дослідженням і за науковим рівнем, актуальністю, теоретичною і практичною цінністю, обсягом та оформленням відповідає усім вимогам спеціальності 052 «Політологія» та 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167

**Зауваження та рекомендації:**

1. Необхідно уточнити поняття «Регіон Південний Кавказ» із урахуванням ролі т. зв. «колективного Заходу» в процесі його формування як умовної політичної, а не географічної дефініції;

2. При аналізові наукових робіт транзитологів доречно вказати на недоліки, а не тільки сильні сторони їхнього підходу, оскільки «матриця» демократизації не відповідає алгоритму трансформаційних процесів у країнах, де відсутній належний історичний досвід демократії;

3. Бажано показати роль Туреччини у так званому «песимістичному сценарії» політичної трансформації країн Південного Кавказу.

Відповідність дисертації вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку МОН. Дисертація Пашасвої К. Ф. на тему: «Чинники політичної трансформації країн Південного Кавказу» відповідає вимогам, передбаченим пунктом 10 Порядку МОН, а саме: подана у вигляді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису: виконана здобувачем особисто, містить наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні результати досліджень, що мають суттєве значення у вивченні політичної трансформації країн південного Кавказу, і свідчать про особистий внесок здобувача.

Вважати, що дисертаційна робота Пашасвої К. Ф. «Чинники політичної трансформації країн Південного Кавказу», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії, за своїм науковим рівнем та практичною цінністю, змістом та оформленням повністю відповідає спеціальності 052 «Політологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових ) вимогам пп.9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та відповідає напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми ОНУ імені І.І. Мечникова зі спеціальності 052 «Політологія».

#### **РЕКОМЕНДУВАТИ:**

Дисертаційну роботу «Чинники політичної трансформації країн Південного Кавказу», подану Пашасвою Ксенією Фаїківною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

#### **Рецензенти:**

кандидат політичних наук, доцент  
кафедри міжнародних відносин



Глебов С. В.

доктор політичних наук, доцент,  
доцент кафедри історії  
та світової політики



Коч С. В.

«12» лютого 2021 року

